Catalunya Nord per a ‘dummies’

Guia per conèixer el paisatge polític, econòmic i social d'aquest territori abans de la visita de Carles Puigdemont dissabte vinent, 29 de febrer

Pablo Bonat

El pròxim 29 de febrer, **Perpinyà acollirà la mobilització convocada pel Consell per la República amb Puigdemont com a protagonista**. L’acte serà un moment àlgid per a una part de l’independentisme, i Òmnium i l’ANC ja han confirmat més de 500 autocars. Tot i l’expectativa aixecada, a la Catalunya Nord, el paisatge polític, econòmic i social difereix molt de la resta dels Països Catalans. Aquí teniu un humil intent d’explicar quina és la realitat del territori i què fa possible aquesta visita.

Un lloc a la perifèria

La Catalunya Nord és un petit territori que limita al sud amb l’Alt Empordà, la Garrotxa, el Ripollès, a l’oest amb la Baixa Cerdanya i l’Arièja occità i al nord amb l’Aude. No, Carcassona no és una ciutat nord-catalana. A les comarques del nord (el Capcir, la Cerdanya, el Conflent, el Rosselló i el Vallespir) hi viuen 481.691 persones segons l’informe de l’Institut Nacional d’Estadística i d’Estudis Econòmics (Insee) francès de l’any 2019. La superfície que ocupa és de 4.116 km^2. Perquè us en feu

una idea, les comarques gironines ocupen uns 5.910 km². Per tant, estem parlant d'**un territori petit amb un pes demogràfic molt baix** tant en relació amb l'Estat francès com amb la resta dels Països Catalans.

> La Catalunya Nord és un territori perifèria: de París, de Montpeller i Tolosa i de Barcelona

La delimitació administrativa estatal, el Departament, està clarament marcada per la Revolució Francesa (allò d'"el poble més llunyà ha d'estar com a màxim a un dia de cavall de la capital") i coincideix amb el territori històricament catalanoparlant (exceptuant la Fenolleda occitana, una mena de "Val d'Aran", per entendre'ns). Tanmateix, malgrat aquesta coincidència de les divisions administratives, **una mostra de la complexa identitat d'aquest territori és la multitud de noms que serveixen per definir-lo**: 'Pyrenées-Orientales', per la divisió administrativa estatal del Departament. 'Pays Catalan', el nom reutilitzat amb què s'intentà acompanyar el nom de la Région Occitanie l'any 2016. 'Catalunya del Nord', el nom normatiu en català. 'Catalunya Nord', un nom de caràcter polític proposat per Llorenç Planes (*El petit llibre de Catalunya Nord*, 1974) amb la premissa "nom anòmal per a una situació anòmala" acceptat per bona part del moviment associatiu i pel Departament.

Totes aquestes denominacions serveixen per posar nom a **un territori que és perifèria** de París si pensem en l'Estat, perifèria de Montpeller i/o Tolosa si pensem en la Regió Occitanie i perifèria de Barcelona. Aquesta condició, la retrobem en diversos àmbits i una bona mostra en són les connexions ferroviàries. Per exemple, els TGV procedents de l'Estat francès no circulen a alta velocitat fins a partir de Nimes. I el Govern, que fomenta aquest tipus de trànsit ferroviari, demostra que aquest tram no és prioritari endarrerint-lo, com a mínim, fins a l'any 2030. Si ens girem cap al sud, tot i que l'alta velocitat permet arribar de Barcelona a Perpinyà en una hora i vint minuts, els horaris estan pensats per connectar París i Barcelona i dificulten que algú de Perpinyà pugui treballar diàriament depenent del tren. I **l'oferta que complementa l'alta velocitat és poca i poc competitiva**: la sola alternativa a la connexió d'alta velocitat amb l'Estat espanyol són els trens via Portbou-Cervera amb horaris que no faciliten el transbord internacional. Com a colofó per il·lustrar aquesta condició de perifèria estatal, podem parlar del poble de Mentet, al Conflent. Té el dubtós honor de ser el darrer poble de tot l'Estat francès a estar connectat a la xarxa elèctrica: l'any 1983.

Monocultiu lingüístic, turisme... i pobresa

La realitat actual de Catalunya Nord està molt marcada per la Primera i sobretot la Segona Guerra Mundial, que van servir per fomentar el sentiment de pertinença nacional a partir dels *morts pour la France*. A diferència de l'Estat espanyol, la primera manera d'atacar la diversitat cultural i lingüística va ser legislar perquè, **en nom del progrés social, les llengües dites minoritàries fossin apartades**. Un bon exemple d'això és la llei de Jules Ferry. Aprovada l'any 1882, va fer realitat l'escola gratuïta, obligatòria i laica. Aquesta llei descaradament progressista va suposar una eina important per a l'homogeneïtzació lingüística i cultural de l'Estat, un fet que passava per l'eliminació de les altres llengües que no fossin el francès. Sense cap dubte, aquest es consolida encara avui, a través de l'escola i entre altres vectors, com un dels principals eixos vertebradors de l'Estat i de la República.

> La Catalunya Nord és un territori marcat per la pobresa on més de 44.000 llars viuen amb menys de 1.071 euros mensuals

En matèria de desenvolupament econòmic, el centralisme va començar amb la Revolució Francesa. La Revolució Industrial arriba a l'Estat francès a la primera part del segle XIX i es caracteritza pel fet de reservar per als territoris no explotables per les mines extractives un paper complementari. A Catalunya Nord, les mines de ferro presents a la falda del Canigó no tindran per raons orogràfiques la mateixa importància que les grans conques mineres del nord de l'Estat. És així com **la plana del Rosselló se centrarà en la producció agrícola especialitzada en la viticultura** que té per objectiu alimentar i embriagar els obrers del nord. Aquesta estructuració estatal en termes econòmics és una de les pràctiques que defineixen el centralisme de l'Estat francès, en el qual **des de París es decideix, s'atorguen funcions i es distribueixen els recursos en conseqüència**. Robèrt Lafont, el lingüista i historiador occità, utilitza el terme 'colonialisme interior' per descriure aquest fenomen.

A banda de vinyes i camps, no es pot entendre la Catalunya Nord del segle XXI sense parlar de turisme. Un turisme que aprofita l'enorme patrimoni natural existent (9 reserves naturals, 2 parcs naturals regionals, 1 gran *site de France*) en part gràcies a la manca d'industrialització. Però el *boom* turístic no es pot entendre sense la *Mission Racine*, que l'Estat va impulsar l'any 1963 amb l'objectiu d'aturar la fuga de turistes cap a l'Estat espanyol. Aquesta iniciativa va implicar la construcció dels **grans centres de vacances a la costa rossellonesa** (així com en altres poblacions de la costa occitana), **cosa que va suposar la destrucció d'una bona part del litoral**, així com el punt de partida a l'actual monocultiu del sector serveis especialitzat en el turisme. De la mateixa manera, aquesta realitat fa que la Catalunya Nord s'hagi convertit en un paisatge idoni per a la jubilació d'una part de la població de l'Estat, un fet que fa que el sector sociosanitari també hi sigui molt rellevant. Aquest monocultiu s'ha caracteritzat per un tipus de turisme molt particular: de costa (Argelers de la Marenda és el municipi d'Europa amb més càmpings i pot arribar als 150.000 habitants a l'estiu, mentre que normalment en té 10.000) i de baix cost, un fet que aboca els treballadors d'aquest sector a la temporalitat i a la precarietat.

En l'actualitat, **la Catalunya Nord és un territori marcat per la pobresa** on més de 44.000 llars viuen amb menys de 1.071 euros mensuals, una xifra significativa si tenim en compte que el llindar de la pobresa a l'Estat francès se situa en els 970 euros mensuals.

Institucions nord-catalanes a favor dels presos polítics

Les principals capes administratives a la Catalunya Nord són el municipi, les 13 mancomunitats de municipis, el Departament, la Regió i, evidentment, l'Estat. Si comencem la radiografia del poder polític municipal a la Catalunya Nord, podem centrar-nos en la seva capital. **Perpinyà està governada per la *dinastia Alduy*** des que Paul Alduy va arribar al poder l'any 1959. El seu fill Jean-Paul va prendre el relleu l'any 1993 i el batlle actual, Jean-Marc Pujol, té el càrrec des de l'any 2009, quan va reemplaçar Alduy a mig mandat. Actualment, el consell municipal està governat per Pujol (*Les Républicains*) i la sola oposició és l'RN (*Rassemblement National*, el nou nom del *Front National* de Marine Le Pen), guanyador de la primera volta l'any 2014 i que no va accedir a la batllia gràcies a la retirada del *Parti Socialiste* i al front republicà concentrat en la figura de Pujol en la segona volta.

Les pròximes eleccions del març del 2020 són un focus d'atenció a escala estatal perquè Perpinyà té possibilitats de **ser la primera ciutat de més de 100.000 habitants a caure en mans de l'RN** amb l'aposta que suposa que un dels referents estatals del partit es presenti (sense etiqueta) per tercera vegada als comicis perpinyanencs. Els sondejos li donen fins a un 30% dels vots. mentre que el batlle actual arribaria a un 19%.

> Una pancarta amb el lema “Pel respecte dels drets i les llibertats” ha penjat a la façana del Departament

Si ens fixem en el Departament (el 66 pel que fa a la numeració en ordre alfabètic), està governat per una coalició del *Parti Socialiste* (PS) i el *Parti Communiste Français* (PCF) des de l’any 1998. Cal subratllar que l’Ajuntament de Perpinyà i el Departament són institucions amb colors polítics oposats que destaquen per una hostilitat mútua prou rellevant que els impedeix establir polítiques conjuntes pel bé d’ambdues institucions. Pel que fa al Sud, cal destacar també el **posicionament marcat del Departament a l’hora de reclamar la llibertat per als presos i preses polítiques catalans**: durant mesos, una pancarta amb el lema “Pel respecte dels drets i les llibertats fonamentals” penjava a la façana acompanyada de dos llaços grocs (dels quals actualment encara en queda un). A això cal sumar-hi que, durant els darrers dos anys, 100 batlles nord-catalans han anat signant un manifest per reclamar l’alliberament dels presos polítics catalans i una resolució democràtica del conflicte, un fet inèdit en una realitat estatal que veu, estranyada, com càrrecs electes de la République es posicionen sobre problemàtiques *alienes*. Dit això, que aquests posicionaments institucionals no ens confonguin: l’artista Pascal Comelade ho afirmava fa algunes setmanes en una entrevista a *Vilaweb*: “La gran població a la Catalunya Nord menja, dorm, pixa i pensa a la francesa, amb premsa francesa i televisió francesa”.

Si parlem de la Regió, cal destacar que, com el Departament, no pot aprovar lleis. Tan sols pot fer-ho l’*Assemblée Nationale*, el Parlament estatal. I, per fer-se una idea de la capacitat operativa, **el seu pressupost és d’uns 3.000 milions i mig d’euros** mentre que el de la Generalitat de Catalunya és d’uns 31.000 milions. L’any 2016, una reforma territorial va agrupar les antigues *Régions Languedoc-Roussillon* i *Midi-Pyrenées* en la nova *Région Occitanie*, que està governada per una coalició entre el PS, el PCF i *Europe Ecologie – Les Verts*.

Governs d’extrema dreta vs. el teixit antiracista

Com deia abans, **Perpinyà és l’única ciutat de més de 100.000 habitants que podria caure en mans de l’RN** en les properes municipals després d’una legislatura en què la dreta extrema al govern (LR) ha tingut la sola oposició de l’extrema dreta (RN) al Consell Municipal. Enguany, la llista de Louis Aliot (el candidat de l’RN) incorpora antics regidors de la majoria de govern, així com personalitats del món literari local, en el que suposa la darrera etapa de la “desdiabolització” del partit. Jean-Paul Carrère, militant històric als barris populars de la ciutat, explica que “als barris populars fins al 2015 l’FN no era una opció per a una part de la gent del barri. Ara ja ha esdevingut una possibilitat més de vot: ‘Ja ho hem provat tot i res no ha funcionat”. Amb tot, i contràriament a una extrema dreta que no té militants actius al carrer, a la Catalunya Nord existeix un **teixit associatiu i militant gens negligible si parlem d’acollida de refugiats i d’antiracisme**, arribant allà on la institució és incapaç d’arribar (o no hi vol arribar), ja sigui donant suport legal, esbotzant panys i ocupant edificis per allotjar-hi les famílies o bloquejant la PAF (Policia de Fronteres) perquè no deporti famílies.

> Perpinyà és l’única ciutat de més de 100.000 habitants que podria caure en mans de l’RN, el nou nom del partit de Le Pen

En aquest sentit, i enfront del nou tipus de governança imposada per Macron, la revolta dels ***armilles grogues***, que en un inici s’atribuïa a la pujada del preu del carburant, també tenia un fort component de crítica al model centralista de l’Estat i la seva aplicació als territoris. En particular, amb el model urbanístic que buida els centres per habitar unes perifèries que, allà on no hi ha molta

població ni mitjans, requereix transport privat. Després de l'esclat del novembre del 2018, les mobilitzacions i les assemblees als giratoris més mobilitzats encara continuen, amb **un moviment molt menys massiu però més estructurat i organitzat** que mira d'incidir de manera molt activa, per exemple, en les mobilitzacions contra la reforma de les pensions. Aquest moviment també ha anat prenent **consciència ecologista en unes comarques amb una llarga tradició de defensa del territori**. En la darrera dècada hi ha hagut importants mobilitzacions que han aconseguit aturar els projectes que denunciaven. Les més importants han anat lligades al sud pel fet de ser un territori de frontera afectat, particularment, per macroprojectes supraestatals. La línia de molt alta tensió (MAT) i el gasoducte STEP-MidCat en són un bon exemple. Actualment no hi ha cap mobilització rellevant d'aquest tipus.

La visita de Puigdemont, Comín i Ponsatí pot ser un bon moment per tornar a posar en relleu la Catalunya Nord com una **terra que amaga les urnes i que ha estat al llarg de la història (i encara és) terra d'exili i rereguarda**. Res d'això no seria possible sense un entramat subterrani d'avantguardes quotidianes, i els grans contrastos que afecten tots els àmbits de la nostra societat.